‘Wat als extreem-rechts Duitsland regeert?’

Interview Nora Burgard-Arp

Boeken - 7 juni 2023 - Auteur: Paul Kerssemakers

Nora Burgard-Arp schetst in ‘Wir doch nicht’ een toekomstscenario voor Duitsland: extreemrechts regeert het land en iedereen die niet binnen het hokje ‘witte, Duitse heteroman’ past, wordt onderdrukt. Een dystopie die minder ver van de werkelijkheid afstaat dan het op het eerste gezicht lijkt. Paul Kerssemakers sprak de Hamburgse schrijfster over haar debuutroman.

Hamburg, rond het jaar 2050. De 37-jarige Mathilda leeft in een dictatuur. Sinds de extreemrechtse partij SfDD in Duitsland regeert, zijn vrouwen niets anders dan baarmachines en staat op het plegen van abortus levenslang. Hoewel Mathilda haar man Finn al jarenlang over haar cyclus voorliegt, raakt ze toch in verwachting. Ze voelt aan alles dat ze geen kind wil grootbrengen in deze totalitaire staat. Mathilda besluit het heft in eigen hand te nemen: door middel van een kleerhanger beëindigt ze haar zwangerschap. Met deze beklemmende, levensgevaarlijke ingreep begint de dystopische roman van Nora Burgard-Arp.

Door haar werk als journaliste kwam de schrijfster op het idee voor dit boek. Ze heeft zich de afgelopen jaren intensief beziggehouden met het Duitse abortusdebat en de opkomst van de partij Alternative für Deutschland (AfD), die sinds 2017 in de Bondsdag, het Duitse parlement, is vertegenwoordigd. Daarbij stuitte Burgard-Arp op een tegenstelling: “Aan de ene kant vechten feministen al jarenlang voor de afschaffing van de abortusparagrafen, terwijl we aan de andere kant te maken hebben met de opkomst van een partij die precies het tegendeel wil. Daarom vroeg ik me af wat er zou gebeuren als de AfD of een zelfs nóg rechts-extremistischere partij zou regeren.”

Nora Burgard-Arp (1985) is journaliste en schrijfster. Ze studeerde germanistiek, anglistiek en filosofie in Keulen en journalistiek in Hamburg. Haar debuutroman ‘Wir doch nicht’ verscheen in september 2022. Daarnaast verscheen afgelopen februari haar eerste kinderboek ‘Flauschig Mauschig’ waarin de schrijfster kinderen een positief lichaamsbeeld probeert bij te brengen. Burgard-Arp woont met haar gezin in

> Hamburg.

‘Wir doch nicht’ toont hoe Duitsland in een politiestaat is veranderd. De lezer ervaart in flashbacks hoe de democratisch gekozen LfD – die de AfD moet voorstellen – op rechts wordt ingehaald door de nóg radicalere SfDD. De politici van die partij doen de coronapandemie en de klimaatcrisis als complottheorieën af en willen het onderwijs ‘zuiveren’ door boeken die niet in hun ideologie passen te verbieden. Zowel anticonceptie als abortus zijn verboden. Vrouwen worden gedwongen een menstruatie-app te gebruiken die de overheid op elk moment kan inzien. Feministen, mensen van kleur en lhbtiq+’ers voelen zich niet langer veilig en verlaten het land, aangezien de SfDD de rechten van deze minderheden alsmaar inperkt. Wie zich tegen het regeringsbeleid verzet, wordt op brute wijze afgevoerd.

Het is schrikbarend hoezeer de dystopie op bepaalde punten met de realiteit overeenkomt. Zo is in Polen sinds 2020 het plegen van abortus illegaal, perkt Hongarije de rechten van lhbtiq+’ers sinds jaren steeds verder in, maakt de Russische regering demonstreren haast onmogelijk en regeert in Italië nu een premier met fascistische wortels. Ook het feit dat in de Verenigde Staten vorig jaar het Hooggerechtshof het landelijke recht op abortus schrapte en veel vrouwen hun menstruatie-apps verwijderden uit angst dat informatie uit de app in abortus-rechtszaken tegen hen kan worden gebruikt, maakt duidelijk dat het toekomstbeeld dat Burgard-Arp schetst allesbehalve onwaarschijnlijk is.

> ‘Rechts-extremisme gaat behalve met racisme en antisemitisme óók altijd met vrouwen-, homo- en transhaat gepaard’

De schrijfster vindt het zorgwekkend dat de AfD het in de peilingen momenteel beter doet dan ooit: “Ik denk dat onze samenleving zal veranderen als de AfD aan invloed wint en dat de haat jegens minderheden en iedereen die niet wit, hetero en Duits is, zal worden aangewakkerd.” Mede door de AfD is rechts-extremisme in de Duitse maatschappij veel zichtbaarder geworden, zegt Burgard-Arp. Juist daarom besloot ze voor haar roman geen fictieve wereld te creëren, maar het huidige politieke landschap als uitgangspunt te nemen. Ze noemt het boek een gedachte-experiment: “Ik wil dat mensen zich heel bewust afvragen: wat als een extreemrechtse partij in de toekomst daadwerkelijk Duitsland regeert?”

Met haar roman wil Burgard-Arp duidelijk maken dat extreemrechtse politiek allerlei groepen in de samenleving raakt: “We moeten ons ervan bewust zijn dat rechts-extremisme behalve met racisme en antisemitisme óók altijd met vrouwen-, homo- en transhaat gepaard gaat.” Feministen zijn in het extreemrechtse wereldbeeld eveneens mikpunt van haat: “We hebben bijvoorbeeld gezien dat de

aanslagplegers van Halle en Hanau het feminisme de schuld ervan geven dat er steeds minder 'Duitse' kinderen zijn."

Precies om die reden heeft in het verhaal de moeder van Mathilda, feministe in hart en nieren, het land verlaten. Zij probeert Mathilda keer op keer ervan te overtuigen ook deze stap te zetten. Hoewel Mathilda wel degelijk met seksisme en onderdrukking in aanraking komt, bijvoorbeeld in haar toxische relatie met Finn, die in een autoritaire man is veranderd, kijkt ze bij alle problemen in de samenleving liever de andere kant op.

"Witte, hetero mensen kunnen het zich vaak gewoon veroorloven om weg te kijken, omdat discriminatie en racisme hen niet direct raakt", stelt Burgard-Arp. Wanneer Greta, de beste vriendin van Mathilda's moeder, vertelt dat ze niet meer naar buiten gaat, omdat ze zich in Duitsland als zwarte vrouw niet meer veilig voelt op straat, komt bij Mathilda pas het besef in wat voor land ze eigenlijk leeft.

Volgens Nora Burgard-Arp kunnen veel mensen zich met Mathilda identificeren: "In bijna iedereen schuilt een beetje Mathilda. Het is heel menselijk om dingen niet te willen zien, omdat het je pijn doet of bang maakt. Maar zodra je dat merkt, moet je er dus juist wél naar kijken."

> 'In de Duitse abortusdiscussie wordt het leven van de moeder naar de achtergrond verdrongen'

Voor haar roman heeft Burgard-Arp ook veel research gedaan naar de huidige Duitse abortuswetgeving. Hoewel feministen blij zijn dat de Duitse regering vorig jaar paragraaf 219a heeft afgeschaft, gaat dit voor hen niet ver genoeg. Zij willen dat ook paragraaf 218 uit het Duitse strafwetboek wordt geschrapt. Volgens die paragraaf bega je in Duitsland bij een abortus namelijk een strafbaar feit. Wanneer de abortus in de eerste drie maanden van de zwangerschap wordt uitgevoerd en je een verplicht consult ondergaat, blijft dit onbestraft.

"Paragraaf 218 past niet in het beeld van een feministische politiek", zegt Burgard-Arp. Ze merkt dat door deze paragraaf abortus een enorm taboethema blijft: "Voor veel vrouwen voelt het alsof ze een misdaad begaan, wat op grond van paragraaf 218 feitelijk ook zo is." Deze taboeïsering bewerkstelligt een "*Versorgungslücke*", een tekort aan aanbod, legt Burgard-Arp uit. Want in Duitsland kunnen vrouwen nog maar bij een heel beperkt aantal klinieken voor een abortusbehandeling terecht. Bovendien staat de schrijfster kritisch tegenover het verplichte consult: "Zo'n gesprek kan extreem belastend zijn. Vooral voor vrouwen die heel zeker weten dat ze de zwangerschap direct willen beëindigen, en dus geen advies meer nodig hebben."

Boekentip van Nora Burgard-Arp
‘Die Wut, die bleibt’ – Mareike Fallwickl
“Het boek gaat over een moeder die zelfmoord pleegt vanwege de druk die ouders – met name moeders – ervaren. Het zet heel kritisch uiteen hoe de verschillende familieleden met de zelfdoding omgaan. Een erg interessant en ontzettend goed geschreven boek dat je woedend maakt.”
Mareike Fallwickl: ‘Die Wut, die bleibt’. Maart 2022, Rowohlt Verlag.

Ze vervolgt: “95 procent van de vrouwen heeft geen spijt van een abortus, blijkt uit Amerikaans onderzoek. Vrouwen kunnen heel goed keuzes over hun eigen lichaam maken, ook of ze wel of niet een zwangerschap willen uitdragen en of ze wel of niet moeder willen zijn. In de Duitse abortusdiscussie wordt steeds benadrukt dat het ongeboren leven moet worden beschermd, maar daarbij wordt het leven van de moeder naar de achtergrond verdrongen.” Met het verhaal van Mathilda hoopt de schrijfster het perspectief van de (onderdrukte) vrouw meer aan het licht te brengen in dit debat.

Sinds de verschijning van het boek afgelopen september heeft Burgard-Arp onder meer tijdens lezingen gemerkt dat de behoefte om over dit onderwerp te praten in Duitsland ongelooflijk groot is. Er heerst veel angst, vertelt ze: “Heel vaak komen er moeders naar mij toe die vragen: hoe zorg ik ervoor dat mijn dochter geen Mathilda wordt? Dat is namelijk de teneur van het boek: ook al heb je je kind feministisch opgevoed, toch kan het misgaan.” Doordat de machthebbers in het boek bovendien op exact dezelfde toon praten als politici van de AfD, merkte ze dat de dystopie voor veel lezers plotseling akelig dichtbij komt.

‘Wir doch nicht’ kan dus als een waarschuwing worden opgevat. Het boek laat zien wat er kan gebeuren als het merendeel van de samenleving bij rechts-extremisme te lang de andere kant op kijkt. “Juist daarom moeten we ons nóg sterker tegen de opkomst van extreemrechts verzetten”, concludeert Burgard-Arp.

Nora Burgard-Arp: ‘Wir doch nicht’. Met illustraties van Iris Ott. September 2022, Katapult Verlag. 224 bladzijden, €22. Geen Nederlandse vertaling beschikbaar.

Dit is een artikel gedownload via duitslandinstituut.nl.

Artikel:
https://www.duitslandinstituut.nl/artikel/55557/wat-als-extreem-rechts-duitsland-regeert